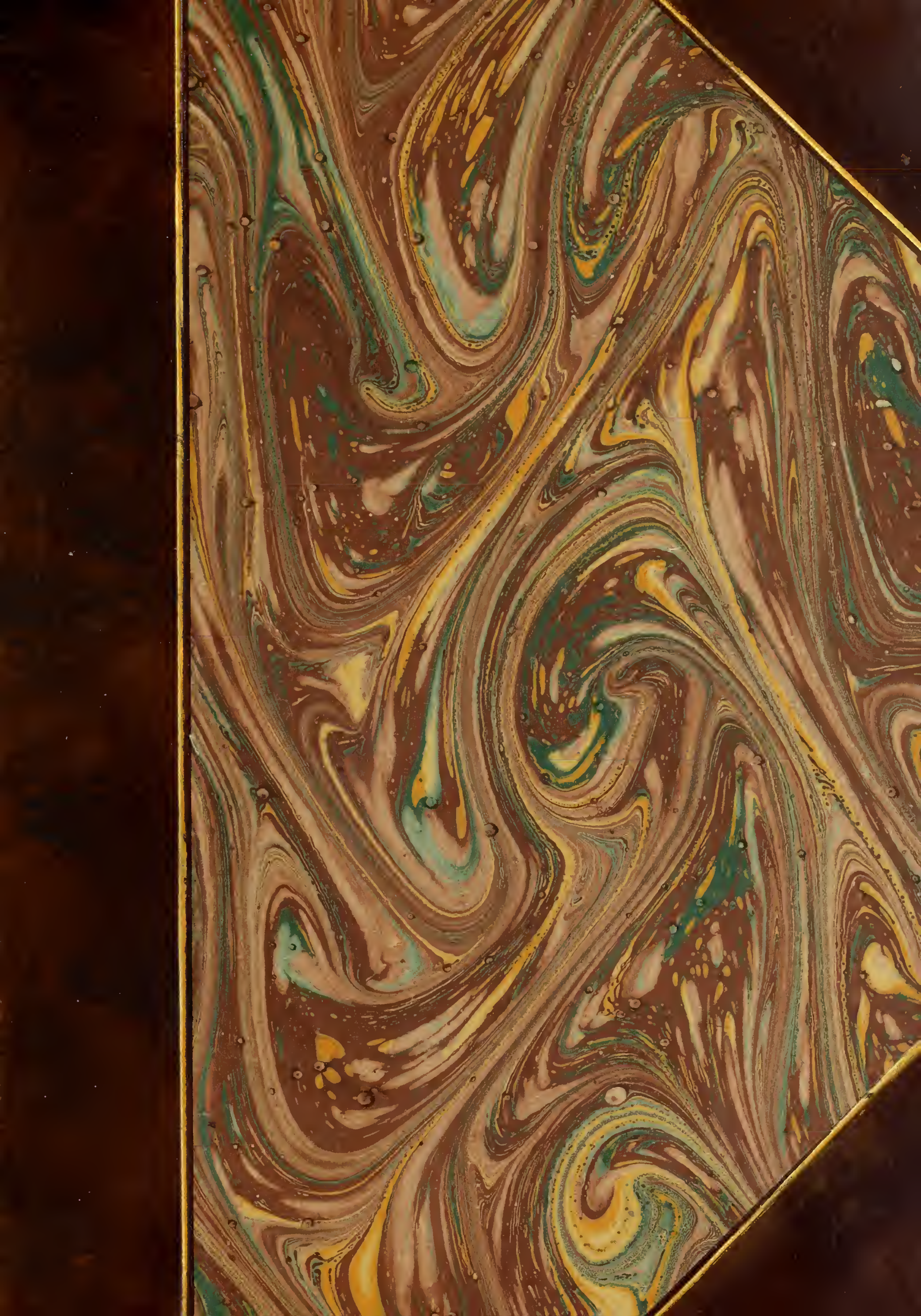

13.

Jacobi Lopidis Stunicae Itinerarium ab Hispania usq; ad urbem Romanã in quo multa varia ac scitu dignissima cõtinent.

Nobilitas sola est atq; unica uirtus.

Scipio Bongallus Romanus ad Lectorem.

Quantus ſit Stunica eruditione
Quantus ſit latia atticaq; muſa
Iam licet pateat ſatis ſuperq;,
Iter plus tamen hoc ſuum indicabit
Quo dum Romulidas adire pergit,
Et rerum dominam uidere Romam,
Exorſus patrio a ſolo uſq; ad urbem,
Intactum nihil obuium reliquit.
Multæ frugis opus, ſui parentis
Dignum nobilitate/gente/dignum
Hiſpano ingenio, elegantiaq;.
Ergo plurima noſſe ſi requiris
Et doctus fieri ſitu locorum,
En cultis Stunicæ ſtudeto chartis
Totum abſtemius & dato Decembrem.
Montes/oppida/templa/flumina/urbes/
Noui quicquid ubiq; ſeu uetuſti
Et ſacrum ſimul & ſimul profanum
Abſenti tibi ſcire nam licebit
Et recte procul ęſtimare cuncta,
Imbibeſq; ſtilum uberem elegantem
Darent flumina Tulliana qualem
Qualem Pierides darent puellæ.
Ergo plurima noſſe ſi requiris,
Et doctus fieri ſitu locorum,
En cultis Stunicæ ſtudeto chartis
Totum abſtemius & dato Decembrem.

IACOBI LOPIDIS STVNICAE Itinerarium ab oppido Compluteñ Toletanæ prouinciæ ulterioris Hiſpaniç uſq; ad urbē Romanam ad Ioannem Stunicam fratrem diui Iacobi auratum equitem feliciter incipit.

VM ex Hiſpania in Italiam ꝓficiſceremur ea pręcipue cauſa ut Romanam cu riã uiſeremus, illud in primis animo in ſedit, ne iter ꝑfunctorie ageremus (quod pleriq; mortalium facere ſolent ad metam tantũ properantes) ſed ut regiones ipſas urbiũq; ſitus ſumma diligentia cõtemplantes, ſi quid ad pietatem antiqui tatē ue pertinens noſtris ſeſe oculis obiter obtuliſſet: in litteras mitteremus. Quęcunq; igitur annotatu di gna eo itinere nobis uiſa ſunt, breui libello colligere decreuimus, ęaq; ad te frater amantiſſime mittere quod rerũ eiuſcemodi nõ incurioſus eſſe ſoleas, cuius rei argumento ſunt uaria epigrãmata & antiquitatis indagines, quę ad nos ſi quando peregre ꝓficiſcebaris domũ rediens deferre cõſueuiſti. Leges itaq; Itine rariũ hoc noſtrũ eo uultu quo reliqua ab ingenio no ſtro profecta legere ſoles: reditusq; in patriam noſtri ſimiles cõmentarios expectato: qui longiores fortaſſe erunt & accuratiore ſtilo digeſti. Hęc .n. in transcur ſu, & quaſi aliud agentes celeriter cõſcripſimus, hiſto

ricę potius ueritati quã eloquentiæ ſeruientes. Quãq̃ ipſa terrarũ locorumq́ꝫ deſcriptio facundiæ minime capax orationem noſtrã ſi minus ornata quã expecta bas in mediũ prodierit: facile excuſabit. Vtrum autẽ aliquid opere precii hoc ſcriptionis genere fecerimus ex narratione ipſa quã ſtatim auſpicabimur poteris iudicare: quę fieri nequaq̃ poteſt ne plurimũ uolupta tis & tibi afferat, & reliquis qui uariarũ ignotarũq́ꝫ rerum cognitione delectantur.

Complutũ. Carthago noua.

IGitur ex Cõpluto Toletanæ eccleſiæ oppido p celebri diſcedẽtes Carthaginẽ nouã deuenimus tertio nonas Septẽb. anni do. M. D. XX. Erat Car thagini Illuſtriſſimus princeps Ludouicus a Cordu ba Sueſſanus dux cũ p̃clariſſima fęminarũ Geloyra uxore Conſali Ferrantis magni Hiſpanoꝝ ducis filia & herede in Parthenopęum regnũ ad dotales ciuita tes uiſendas claſſe ad id parata proxime traiecturus. Qua ex re portũ Carthagineñ mari iter acturi prę cę teris Hiſpaniæ portubus delegimus quo & tantum comitaremur principẽ: ſimul etiã ut piratarũ incur ſiones quæ mare noſtrũ infeſtum frequenter reddũt tutiſſima nauigatione deuecti facile poſſemus deui tare. Quã uero honorifice a Ludouico duce fuerimus excepti, quanta liberalitate ac munificentia nos fue rit proſequutus: tu ipſe optimus teſtis es, qui eo tem pore ab Illiberritana ciuitate quo ex regia curia fue ras profectus, Carthaginem ad eundem principem

uiſendum ſalutandũq; uenisti. Ex Compluto autem Carthaginem uſq; nihil memoratu dignũ uidimus pter Cincilliam urbem loco ęditiſſimo ſitam, & Mur gitanam ciuitatẽ in pulcherrima & ameniſſima pla/ nicie ædificatam quã amnis Secura a meridie prępter labitur. Portum autẽ Carthaginenſem, urbis ſitum, antiquitatis monumenta, quę plurima adhuc extãt, ipſe mecũ pariter conſpexisti, ueraq; re ipſa probaui/ mus, q̃ & Strabo & Liuius de Carthagine noua pro/ didere. Ad orientalem urbis partem theatrũ penitus iam collapſum perſpeximus; ad occaſum uero ueſti/ gia longiſſimi aquæ ductus. Rurſus ad orientẽ ſpa/ cio paſſuũ mille, romanoꝶ ſepulchra uidimus. Tur riculæ erant pyramidũ inſtar fabricatę, quarũ una integra adhuc uiſitur albis ac nigris lapidibus opere teſſellato fabricatæ, in quarũ ſummitatibus mortuo rum cineres ſeruabantur. Vidimus pręterea marmo/ reos lapides cõplures epigrãmatibus inſculptos par/ tim integros, partim etiã confractos, ſed ille præcęte ris memoria dignus nobis eſt uiſus, quẽ portæ arcis eiuſdem urbis pro ſuperiori limine poſteritas poſuit. Lapis eſt oblongus clariſſimis ac nulla uetuſtate con ſumptis litteris ad hunc modum inſcriptus.

Cincillia.
Murgi.
Secura fl.

L. AEMILIVS M. F. M. NEP. QVIR. RE/
CTVS DOMO ROM. QVI ET CARTHA
GINENSIS ET SICELLITAN. ET ASSO/
TAN. ET LACEDAEMON. ET ARGIVVS

ET BASTETANVS SCRIB. QVAESTORI
VS SCRIB. AEDILICIVS CIVIS ADLEC-
TVS OB HONOREM AEDILITATIS
TESTAMENTO SVO FIERI IVSSIT.

¶ Ex Carthagine autē soluētes quinto Caleñ. Octob. triduo post Ebusitanum portū tenuimus. Est autem Ebusus quam uulgus Iuisam uocat, altera ex pytiussis insulis unicū eiusdem nominis oppidum habens loco ęditissimo & a mari passibus quingentis distanti situm. Inde egressi balearicū mare perlegentes ad littus Barchinoncēse peruenimus. Crassabatur eo tempore Barchinonę seuissima pestis, quæ nobis impedimento fuit, ne totius Hispanię urbem nobilissimam nobis alioqui satis cognitā denuo uiseremus. In Barchinoneñ littore, quatriduū peregimus maris tranquillitate detēti, quo tempore uix duo passuū millia progressi sumus. Aduenientibus deinde uentis tum secundis tum etiā aduersis per mare discurrrentes, Rhodopen tandem Emporiensiū oppidulū applicuimus. In quem locum tędio longæ & inutilis nauigationis (dies siquidē quattuor & uiginti in mari fueramus) Ludouicus dux cū Geloyra cōiuge descendere decreuit, equos suppellectilem, impedimenta deniqꝫ omnia, maximāquoqꝫ famulicii partem mari Neapolim pręmittere: nauigationeqꝫ dimissa tametsi uix tertia itineris pars fuerat pacta, quod reliquū tñ erat pedibuspagere. Ego ut ab initio instituerā mari alioqui

Ebusus. Barchinōa. Rhodope.

infensus, terrestri itinere ducē uolui comitari. Rhodopæ quattuor & uiginti dies curandis corporibus nautico labore affectis insumpti sunt. Inde quarto iduū Nouemb. discedentes per uiam quæ ad Pyreneū ducit, Peraladā oppidū peruenimus. Ex Peralada ad uicum qui Iuncaria dicitur uentū est. Est aūt Iuncaria ad radices pyrenei sita. Pyreneū inde transcendentes, per uias arduas ac pręcipites in oppidum deuenimus Bolonē in planicie ex altera pyrenei parte positum. Ex Bolone Perpinianū quod oppidum maximū ac pulcherrimū est Ruscinonēn prouinciæ atq; adeo Cataloniæ totius Barchinona excepta, concessimus. Est autē Perpinianum in dioecesi Elnensi uberrima quidem regione frumenti/uini/ & olei feracissima ędificatū, distat a mari leucas tm̄ duas, estq; orientali plagę totū expositū. In ęditiore uero oppidi loco occasum uersus, arcem habet munitissimā cum præsidio armatoꝝ hominū centum ac quinquaginta Alluitur p̄terea Perpinianū insigni flumine ad orientē, qđ uulgus Latet uocat: puto aūt id esse quod a cosmographis Rusceno dicitur, unde & ꝓuincia nomē accepit. Flumini impositus est lapideus pons mille passuū longitudinis. Distat a Iuncaria Perpinianum leucas quinq;. In Perpinanēn. oppido multa memoratu digna cōspeximus, sed illud lōge memorabilius quod statim referam. Monasterium est prædicatoꝝ fratrū amplissimū templum habens, in cuius sacra-

Peralada.
Iuncaria.
Bolo.
Perpinianū
Rusceno fl.

rio inter alias ſanctorum reliquias manus ſiniſtra cum parte brachii beati Ioannis baptiſtę maximo honore (ut par eſt) aſſeruatur, ante annos ducentos caſu quodam inopinato habita. Peregrinus quidam fuerat ex orientis partibus ad Iacobi apoſtoli limina in Compoſtella uiſitanda iter habẽs, is Perpinianũ ueniens beatiſſimi præcurſoris prędictam manũ cum parte brachii quam in capſa quadam lignea ſecũ ferebat, cũ longius adhuc reſtaret iter, p̃dictis fratribus aſſeruandã dedit, ea quidẽ lege, ut nemini ſe uno excepto aliquando redderent: quod ſi ipſum redire non contingeret, præfato monaſterio ab eo tẽpore muneri obtulit. Viſus ãplius peregrinus nõ eſt, fato in itinere conceſſiſſe creditum. Capſa illa in qua tantus theſaurus ſeruabatur oblonga eſt, in cuius operculo depicta uidetur imago Ioãnis baptiſtæ cũ alis ad modũ angeli, figurã capitis ipſius p̃curſoris manu tenentis ſiniſtra, in manu uero dextra formã habentis libri aperti gręcis inſcripti litteris maiuſculis, ſupra caput uero & ſubtus pedes alię grecę littere maiuſculę depictę uidentur. Quæ autem ſupra caput ſunt, ad hunc habent modum ὁ ἅγιος ἰωάννης ὁ μάρτυρ. ideſt ſanctus Ioãnes martyr. Quæ uero in libro deſcriptæ apparẽt quem manu ſiniſtra prędicta imago geſtare uidetur ſic habent, φωνᾷ πρόδρομος ὑπηρέτης τοῦ λόγου, Μετανοεῖν δείκνυσι φύσιν βροτείαν. Senarii ſunt uerſiculi hęc ad uerbũ ſonãtes. Clamat p̃curſor miniſter uerbi

pœnitere mōstrat naturā humanā. Quę uero subtus pedes sunt litteræ in hanc sententiā leguntur, τί σε καλέσωμεν προφήτην, ἄγγελον, ἀπόστολον, ἢ μάρτυρα; idest Quid te uocabimus ,pphetā, angelū, apl'um, an martyrē? In fronte uero p̄dictæ capsæ sequentes senarioli Iris & ipsi maiusculis græce inscripti uisunt.

Θεὸς κάτεισιν εἰς βροτῶν σωτηρίαν.
Πρόελθε κῆρυξ τοῦ τρανῶσαι τὸν λόγον.
Ἅπαντα τὰ σοὶ θαύματος πλήρη πέλει.
Λέγει γαβριὴλ τὴν γέννησίν σου ξένως.
Πατρὸς τὴν ἀπείθειαν τιμωρεῖν θέλει.
Δίκην δὲ τὴν κώφωσιν εἰσφέρει τάχος.
Ὕπερθεν ὤφθης ἀρετῶν τρισολβίων
Κρείττων προφητῶν, ἴσος τῶν ἀποστόλων.
Μαρτύρων ὤφθης κόσμος πλήρης μάκαρ.
Ἄνευ στροφῆς παντοίων τῶν ἐν φύσει.
Γονυπετῶν προτίθει παίδων ὡς ἔθος,
Δίδου καὶ ἀρρωγὴν τοῖς προσκειμένοις πόθῳ
Τῇ τιμίᾳ συνθήκῃ τῶν λειψάνων.
Πραγμάτων ἑλίξεις τε καὶ στροφὰς βίου,
Ῥᾶστιν σώματος θυμιδία πλέκων,
Εὐλογῶν ἄλλους κυβερνῶν ὡς σοι θέμις.
Φέρεις πτέρυγας ὡς ἰσοθεὶς ἀγγέλων.
Ἔνι λοςῶν ἄϋλος ὡς σωτὴρ ἔφη. Qui ad uerbū traducti latine sic sonant.

Deus aduenit in hominū salutem.
Præueni pręco declarare uerbum.
Omnia quę in te, admiratione plena sunt.
Dixit Gabriel natiuitatem tuam extranee.
Patris incredulitatem punire uult.

Penam autem, loquelę priuationem infert cito
Supra apparuisti uirtutes ter beatas,
Melior prophetis ęqualis apostolis,
Martyrum apparuisti ornamentũ plenũ beate,
Nõ gustans cibum qualiuncũq; quę in natura sunt.
Genu flectens adiuua omnes ut mos est,
Prębens auxilium adiacentibus uoto
Honorabili tui thecę relliquiarum.
Negociorum uolutiones & reuolutiones uitæ,
Sanitatem corporis cum letitia ligans.
Benedicens ipsos gubernansq; ut fas est.
Fers alas ut adęquatus angelis.
Materialis existens ĩmaterialis ut Saluator dixit.

Salsulæ. ❡ Ex Perpiniano Salsulas deuenimus quo in loco Hispania hodie a Gallia diuiditur. Salsulis amplissimã arcem eandemq; munitissimã in plano sitam conspeximus, quã maximis impensis & admirando opere nostra tempestate inclytus Hispaniarum princeps Ferdinãdus huius nominis quartus ad arcẽdas Gallorum in Ruscinonẽsem ꝓuinciã atq; adeo in Hispaniam irruptiones ędificandam curauit, teneturq; ducentorum ac quinquaginta militũ pręsidio. Distant a Perpiniano Salsulę leucas tres. ❡ Inde Galliam in

Narbo. gressi per loca quædam ignobilia Narbonem contendimus. Ciuitas est antiquissima in planicie posita so

Atax fl. lo feracissimo ac ubere. Atax fluuius paruorum nauigioꝝ capax ab occasu urbem alluit: eandemq; a sub-

urbio diuidit Aude uulgus uocat. Clauditur & subur biū lapideo muro operis egregii ab ea p̄sertim parte quæ ad Hispaniā uergit ad Salsularūq; ęmulationē conditus uidetur. In suburbio Narboneñ collegiata Ecclesia est tituli sancti Pauli Narboneñ episcopi in qua eiusdem pontificis corpus pari cleri ac populi cu stodia seruatur. Intra urbem ecclesia est cathedralis archiep̄ali dignitate decorata diuis martyribus Iusto & Pastori sacra, quorum corpora supra altare maius eiusdē ecclesię requiescunt. Cathedrali ecclesię conti guū est episcopiū quadrato lapide ędificatum, altitu dine inmensa uisendū, regiū palatiū existimaueris. ¶ Narbone egressi Biterras uersus iter cępimus, urbē uero quod pestilenti morbo infecta erat ingressi ne quaquā sumus. Est autē Biterrę ciuitas episcopalis lo co ędito qua occasum respicit posita. Ab eaq; parte flumine alluitur Orobio quod Indigenę corrupto no mine Orb uocant. Distat a Narbone leucas quattuor Regio fertilissima qualis uniuersa gallia Narbonēsis est frumenti uini & olei ferax marisq; cōmodis abun dans. ¶ Ex Biterris Montem pesulanū peruenimus. Oppidū est insigne Magaloneñ dioc. a Biterris unde cim distans leucas monticulo quodam pręsso insidēs adeo ut nō totum aliqua ex parte conspici possit. Do mus sunt polito structæ lapide mira celsitudine, uiæ amplę, egregia templa. Monasteriū diui Germani ab Vrbano papa quinto ædificatū primas illic tenet, in

Biterræ.

Orobius fl.

Mōspesulanus.

cuius ecclesia tabula argentea miri operis (retabulũ uulgus uocat) & frontale maioris arę eadem materia & arte uisuntur. Est & in Monte pesulano gymnasiũ illud medicinæ annua humanorum corporũ anatomia percelebre, medicorum quoq; collegiũ ab eodẽ Vrbano

Lunellũ. papa quinto cõstructũ. ¶ Ex Monte pesulano Lunellum oppidũ cõtendimus quattuor inde distans leucas, transitoq; ignobili quodã flumine quod Lunellũ alluit, relictoq; itinere sinistrę manus quod uia regia & frequentiore in Italiã ducit, ad dextram iter cœpimus per littus genuense (sic hodie ligusticam oram uocant) ingressuri. ¶ Igit̃ ex Lunello per uallem uiridem/ & sancti Egidii oppidũ Arelatensem ciuitatem

Arelate. deuenimus. Est autẽ Arelate prima prouincię urbs

Rhodanus fl. magno flumini Rhodano adiacens loco partim plano partim accliui posita. Distat a Lunello leucas. vii. Vrbs est uetustissima archiepãli titulo insignita, cathedralẽ ecclesiã diuo Trophimo dicatã habens. Fuit aũt Trophimus Arelatẽsis primus episcopus apl'orum discipulus, de quo Lucas in actibus apostolorum meminit sic dicens. Comitatus est autẽ eũ (haud dubium quin Paulum) Sosipater Pyrrhi beroensis, Thessalonicẽsiũ uero Aristarchus & Secũdus & Caius Derbęus & Timotheus. Asiani uero Titychus & Trophimus. Et in epistola ad Timotheũ secũda apostolus Paulus sic inquit. Erastus remansit Corinthi, Trophimũ autẽ reliqui infirmũ Mileti. Huius autẽ Trophimi

corpus in ecclesia Arelateñ loco celsiore ac ferreis ianuis cõcluso argentea theca reconditũ semel in anno quarto uidelicet Caleñ Ianuarii, quo die eius festum agitur, publice ostenditur. Vidimus preterea intra sacrariũ eiusdẽ ecclesię caput. S. Stephani protomartyris a beato Trophimo Arelatem delatum, corpora itẽ Desyderii martyris, Bardulfi abbatis, & alias sanctorum reliquias, partemq; imprimis ligni uiuificæ crucis. Intra eandẽ ciuitatẽ ecclesia est beati Antonii abbatis ubi corpus eiusdẽ reqescit mira populorum frequentia ac deuotione singulis fere diebus salutatum. Est & cœnobiũ sanctissimę Trinitatis in cuius eccl'ia corpora uidimus sanctorum Iulitę/Cirici/Rochi/Felicis Fortunati/& Achillei. Extat adhuc Arelate amplissimũ amphitheatrũ, arenas hodie uulgus uocat, in ędito urbis loco a Romanis olim cõstructũ. Extra urbẽ orientem uersus ecclesia est sancti Honorati Arelateñ pręsulis ubi eiusdem corpus requiescit, corpora prętera sanctorum Virgilii & Hilarii eiusdẽ urbis episcoporum. Est & in eadem ecclesia oratoriũ in honorem beatæ uirginis Mariæ a sancto Trophimo constructũ, ubi idem Trophimus primũ sepultus est, indeq; in urbẽ progressu tẽporum trãslatus, cuius epitaphiũ elegiaco carmine conscriptũ ac lapidi parieti eiusdem oratorii affixo insculptũ nos legimus, est autẽ huiuscemodi.

Epitaphiũ B. Trophimi.

Trophimus hic colitur Arelatis pręsul auitus,
Gallia quem primũ sensit apostolicũ,

En hunc Ambrosium proceres fudere nitorem
Clauiger ipse Petrus, Paulus & egregius.
Omnis de cuius suscepit Gallia fonte
Clara salutiferę dogmata tunc fidei.
Hinc constãter ouans ceruicem Gallia flectit,
Et matri dignum prębuit obsequium.
Insignisq; claret ingens in gloria semper.
Gaudet apostolicas se meruisse uices.

Ante pędictã ecclesiã beati Honorati area est ingens sepulchris antiquorũ christianorũ plena, lapidea monumenta sunt magnorũ ut apparet corporũ capacia Remanent adhuc eo in loco nõnulla gentiliũ sepulchra cũ latinis inscriptionibus maiori ex parte uetustate consumptis. Sed illud nobis memorabilius uisum estquod ante portam exteriorẽ dictę ecclesię .S. Honorati ad dextrã manũ conspeximus. Marmorea est urna muro adhęrens in cuiusfronte tale inscriptũ legimus epigrãma.

DVLCISSIMO ET INNOCENTISSIMO FILIO TANNONIO QVI
D. VIXIT ANN. VI. M. VI. D. VI. M.
TANNONIVS ET VALERIANA PARENTES FILIO CARISSIMO ET OMNI TEMPORE VITAE SVAE DESIDERANTISSIMO.

Salo.

¶ Ex Arelate profecti Salonem Arelatensis ecclesiæ oppidum peruenimus. Distat ab eadem urbe leucas

ſeptem. Inter Arelatem & Salonem campus ille eſt quẽ Melanboriũ Strabo appellat quemq;, ut ipſe ait, uentus uehemẽs terribilis & uiolentiſſimus procellis infeſtat. Quod & nos dum illac tranſiremus re ipſa experti ſumus tanta uentoꝝ ui cęlo alioqui ſereno exagitati ut uix equis inſiſtere poſſemus, ab incoliſq; didicimus frequentiſſimã illũ locũ uentoꝝ tempeſtatem infeſtare. Intra Salonem eccleſia collegiata eſt diuo Laurentio ſacra ubi eiuſdẽ brachiũ oſtenditur.

Melãborius campus.

¶Ex Salone ad Aquenſem ciuitatẽ contendimus leucas quinq; diſtantẽ. Hęc urbs Aquæſextię a Coſmographis nominatur, quę inde ſortita eſt nomẽ quod eam Sextius dux, ut Liuius refert libro ſexageſimo primo (ſi Floro abbreuiatori credimus) redactis in poteſtatẽ Salliis, ubi calidæ erant aquæ ſimul ac frigidæ ædificauit atq; a nomine ſuo ita appellauit. Eccleſiam habet metropolitica dignitate inſignẽ tituli S. Saluatoris in cuius ſacrario caput uidimus ſancti Maximini ſocii. S. Mariæ Magdalenæ q fuit Aqueñ eccleſiæ primus pręſul. Corpus pterea beati Mithrii qui in eadem ciuitate pro Chriſto martyriũ pertulit. Brachium itẽ Mariæ magdalenæ. Caput unius ex decem millibus martyribus. Duo capita undecim millium uirginũ. Coſtã unã .S. Sebaſtiani. Tres ueras ſpinas de corona dñi noſtri Ieſu Chriſti. Duas portiunculas de ligno Crucis. In eadẽ eccleſia in maiori choro ad manũ dextrã ſepultus eſt Carolus rex Sici-

Aquæſextiæ

lix & comes prouinciæ cũ huiuſmodi epitaphio.

Epitaphiũ Caroli regis.

Lilia francorum cęleſtia munera regum,
Reliquias ueteris Andegauęq; domus,
Occulit iſte lapis, cęlataq; marmora claudunt,
Obruta ſic fatis regia ſceptra iacent.
Hieruſalem & Siculos & ſi per fata liceret,
Aragones poterat noſtra tenere manus.
Sed fortuna diu noſtros ne ferret honores,
Accelerat mortis tempora dira mihi.
Qui legis hoc triſti conſcriptũ marmore carmen,
Dic tibi ſit requies Carole paxq; tibi.

S. Maximini oppidũ.

¶ Ex Aquenſi ciuitate ad oppidũ .S. Maximini qđ diſtat leucas ſex puenimus. Eſt aũt in diœceſi Aquenſi ſitum, monaſteriũ habens locupletiſſimũ prędicatorũ fratrũ in quo eccleſia eſt permagnifica Marię magdalenæ dicata. Eccleſiam intrantibus, ad ſiniſtram manũ capella ſeſe offert, intra capellam ſpelunca eſt ad quam gradibus deſcenditur ferreis clatris munita quo in loco caput beatę Mariæ magdalenæ in armario ferreo multis clauibus obſerato ſumma cura adſeruatur. Facies ipſa tametſi tanta uetuſtate fere cõſumpta, uenerandæ tamen mulieris ſpeciem prę ſe fert. Habet & in fronte pellem adhuc cũ carne quo loci a Saluatore noſtro tactam ferunt cũ in die reſurrectionis eidẽ dixit noli me tangere nondũ .n. aſcẽdi ad patrem meũ. Intra eandẽ ſpeluncã multa ſanctorũ corpora requieſcunt ut apparet ex tabula in eccleſia

pendente ad hunc modũ inſcripta. In pręſenti ſacra ecceleſia ſunt tumulata ſeptem corpora ſanctorum de ſocietate dñi noſtri Ieſu Chriſti. Primo fuit tumulata beata Maria magdalena. Deinde. S. Maximinus. Poſtea ſanctus Cedonius cęcus a natiuitate, ſed illuminatus a Chriſto. Sancta Marcella q̄ dixit Chriſto beatus uenter qui te portauit & ubera quæ ſuxiſti. Sancta Suſanna diſcipula ſanctę Marthę, quę tangẽdo fimbriã ueſtimenti Chriſti ſanata eſt ab infirmitate ſua. S. Blaſius &. S. Sifredus q ãbo fuerũt diſcipuli S. Maximini, & multa corpora ſanctoꝶ requieſcunt in hac ſacra eccleſia. ℂ Ex ſancto Maximino per caſtella quędã ignobilia ad Forũ Iulii peruenimus, Fregius hodie uocant. Ciuitas eſt epiſcopalis in ora Narbonẽſi poſita ab occaſu ingẽs theatrũ maxima ex parte collapſum habẽs: ab oriẽte uero aquę ductũ lõgiſſimi tractus pluribus extantib9 adhuc fornicibus pro loci qualitate nunc celſis nunc etiã depreſſis. Superato deinde monte difficillimo circuitus leucarũ quattuor, Canoam oppidulũ, atq; inde Antipolim cõtẽdimus. Seruat adhuc nomẽ oppidum ab incoliſq; Antipol uocatur e regione Niceę in littore ſitum, ac ob eam rem Antipolis nominatũ. Hoc in loco nõnulla antiquitatis ueſtigia conſpeximus, & in primis theatrum ad occidentalẽ oppidi partem penitus iam collapſum. ℂ Ex Antipoli Nicęã cõceſſimus maritimã & ipam ciuitatẽ, quę tametſi ad radices alpiũ ſita eſt:

Forũ Iulii.

Antipolis.

Nicæa.

Varus fl. quia tñ ultra Varũ flumen est posita, in Italia censet̃ estq; sub dñio ducis Sabaudię. In ęditiore urbis loco ad meridiẽ arx est munitissima mari imminens. Arci uicina est cathedralis ecclia in qua corpus. S. Hospi cii abbatis eximie colit̃. Eccliã & arcẽ murus quadra to lapide cõstructus unico ambitu circũdat. ¶ Ex Ni

Alpes. Turbia. cęa egressi Alpes statim cõscẽdimus perq; iter arduũ ac pręruptũ Turbiã uiculũ in cacumine alpiũ situm deuenimus. Distat is locus a Nicęa passuum millia

Trophæa Augusti. nouem. Hic ille est locus quem cosmographi Tro phęa Augusti uocant, corruptũq; sine dubio apparet nomẽ ut pro Trophęa Turbiam barbara appellatio ne usus obtinuerit. Extat adhuc in arce eiusdem loci illa ipsa trophęi inscriptio, cuius Plinius secundus li bro tertio naturalis historię ad uerbum meminit. Est autem huiuscemodi.

IMP. CAESARI DIVI FILIO AVG. PONT. MAX. IMP. XIIII. TRIBVNICIAE POTE STATIS SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS QVOD EIVS DVCTV AV SPICIISQVE GENTES ALPINAE OM NES QVAE A MARI SVPERO AD INFE RVM PERTINEBANT SVB IMPERIO POPVLI RO. SVNT REDACTAE.

Monœcus. ¶ Ex Turbia Monocci portũ & oppidũ despeximus Peninsula q̃dã ẽ exigui ãbit9 a radicib9 mõtis in quo Turbia ẽ sita ortũ hñs, hęc portũ efficit paruũ quidẽ

illũ neq; magnis nauigiis accõmodũ. Eſt & in ea opṗidũ exędificatũ cum arce munitiſſima magni in eo tractu momenti, & qua haud facile inuito loci dño nauigare quis poſſit. Neq; ignoramus plęroſq; eſſe q Villamfrancã a Nicęa urbe duobus paſſuũ millibus ad orientẽ diſtantẽ Monœci portũ eſſe uelint nacti occaſionem quod portus illic ꝓfundiſſimus ac tutiſſimus cernatur, dicente item Lucano libro primo. Villafranca

Quaq; ſub Herculeo ſacratus nomine portus
Vrget rupe caua pelagus: non Corus in illum
Ius habet aut Zephirus: ſolus ſua littora turbat
Circius, & tuta prohibet ſtatione Monœci.

Sed hos in errore uerſari palam eſt, cũ Monœci portus is ſit quẽ ex Turbia conſpici aſſeruimus, Herculis aũt portus Villafranca ſine dubio exiſtat, id quod ex Ptolemęo apparet, cũ loca illa libro tertio hoc ordine deſcribat. Nicęa Maſſiliẽſiũ. Herculis port9. Trophęa Auguſti. Monœci port9. Siquidẽ uiſunť & hodie illo ordine Nicęa. Villafrãca. Turbia. Monœcus Quid quod & Villęfrancę portus nõ circio obnoxius eſt, ſed aphrico potius uento. Cõtra Monœci portus circio totus patet ab illoq; acriter infeſtatur. Strabo pręterea libro quarto Monœci portum ſtationem quandã eſſe ait nõ magnarũ neq; multarũ capacem nauiũ templũ habentem Herculis cognomento Monœci quod is in eo ſolus habitaret, qđ de portu Villę francę dici nequaq̃ poteſt, cũ maximus ille ſit multa

rũq; ac magnarũ nauiũ capacissimus, quod nos pro-
priis oculis conspeximus. Nam cũ ex Nicęa quę im
portuosa est uidendi illius portus causa quod tã ppe
aderat Villã francã peruenissem: permultas illic esse
naues comperi atq; inter eas nõnullas onerarias, tan
tęq; profunditatis omnibus in locis esse portũ, ut na
ues quędã nõ paruę oppidanis ędificiis essent alliga-
tę, quod nobis uisum est nõ parũ admirabile. ¶ Igit
ex Turbia alpes descendentes per pręruptã omnino
ad mare uiã uixq; permeabilẽ iter egimus. Imminẽt
& immanes rupes ac pręcipites quę iuxta mare angu
stissimos relinquũt transitus. Quibus magno labore
Mentonũ. superatis Mentonũ littori ligustico impositũ oppidu
lũ deuenimus. Distat a Turbia is locus passuũ mil.
Albintimilium. septẽ. ¶ Ex Mentono Albintimiliũ eodẽ sitũ littore
loco quidẽ ędito ac natura munitissimo, cõtendim9
uulgus corrupto nomine Vintimiliã appellat. Distat
autem a Mentono passuum mil. quinq;. Ciuitas est
episcopalis, in cuius maxima ecclesia nõnullę sancto
rum reliquię asseruantur, & in primis maxilla beatę
Catherinæ. Maxilla item. S. Blasii. Digitus sancti
Ruthuba fl. Nicolai. Extra urbem ultra flumen Ruthubã quod
ab alpibus descendens eandẽ ab oriente alluit, Rodo
riam hodie uocãt, cœnobiũ est diuo Augustino dica
tum in planicie sitũ / ante cuius uestibulũ partẽ quan
dã lapideę colũnę cõspeximus cũ huiusmodi inscrip-
tione. IMP. ANTONINVS PIVS FELIX

STVNICAE.

AVG. PONI CVRAVIT. ¶ Ex Albintimilio ad .S. Romulũ deuenim9, qđ oppidũ ẽ paruũ eiusdẽ orę loco accliui positũ. Planicies quę inter oppidũ & mare interiacet haud magnã amplitudinẽ prę se ferẽs, citreis arborib9 tota est cõsita. Asportant̃ & inde mala ipsa citrea in Galliã Narboneñ & alias regiones proq; illo℞ precio nõ parua frumẽti copia eodẽ reportat̃. Sunt & palmę multis in locis inter citreas arbores insertę, ex q̃bus nõ paruos ꝓuẽtus oppidani capiunt. Satis cõstat palmarũ ramos magno inde numero ab Albingaunio Antistite in cuius dioecesi .S. Romuli oppidũ situ est ad festũ dñicę in ramis celebrandum ex ueteri obseruatione Romã quotannis mitti. ¶ Ex. S. Romulo per Tabiam & Mauricii portum Dianũ & Arasem oppida & ipa littoralia Albingaunũ episcopalẽ ciuitatẽ peruenimus. Sita in planicie urbs est quingentos uix passus a mari recedens. Ab occasu autẽ Asenta flumine alluitur, sic uulgus hodie appellat, quẽ Plinius Merulã uocat. Solũ est fertilissimũ ex quo prę cęteris ingens uis cãnabis colligit̃. Cathedralis ecclesia diuo Michaeli sacra. In ea corpus .S. Verani episcopi colit̃. Est & aliud inter eandẽ urbẽ templũ quod .S. Marię de fontibus dicitur, in quo corpus sancti Benedicti ep̃i requiescit. ¶ Ex Albingauno Finariũ oppidũ peruenimus ab aeris salubritate sic nominatũ. Titulus est Marchionatus nobilis cuiusdam Genueñ ex familia Carrecta duo prope

S. Romul9.

Albingaunum.

Merula fl.

Finarium.

passuum millia a mari distans. In maritima Finarii oppidulum est templum habens celeberrimum diuę uirgini sacrum, sancta Maria de pia dicitur, uariorũ uotorum atq; in primis nauigantiũ anathematis refertum ob insignia miracula quę ob singularem fidelium deuotionem ad beatissimam dei genitricẽ quæ illo in templo eximie colit̃, quotidie deus operatur.

Naulum. ¶Ex Finario Sauonam uersus pergentes, medio fere itinere Naulum paruam urbem ex altis montibus in littore sitam conspeximus, Noli hodie uulgus uocat. Hæc portu ac celsis turribus insignis habetur.

Sauona. ¶Sauonam deinde uentum est magnificam ciuitatẽ ac multorum populorum cõmercio frequentissimã. Alluitur & hæc Ligustico pelago portum habens ob longa lapidum mole fluctibus interiecta fabricatũ, multarum maximarumq; capacem nauium. Habet & arcem ad meridionalem plagam situ & arte munitissimã. In cathedrali ecclesia quę loco ęditiore eiusdẽ urbis sita est, corpus :S. Octauiani episcopi colit̃.

Genua. ¶Ex Sauona per Varagiã Lensenũ Vtrim ac Sestrim maritima oppida, Genuã Ligurię metropolim contendimus. Distat a Sauona Genua passuum mil. triginta. Ciuitas est nobilissima in littore ędificata hemicycli speciem prę se ferens circuitu passuũ quattuor millium, collibus qui urbi imminent omni ex parte subiecta, qua ex re in amplitudinem extendi nequaq̃ potuit prętmentibus hinc monticulis inde

mare ciuitatem ipſam ſubeunte. Videtur autem ad meridiem occaſumq; tota expoſita. Arcem habet ad ſeptemtrionē ęditiſſimo loco impoſitā, ea gallorum regis nomine & impenſis a galloq; pręfecto tenet du centoꝝ hominū pręſidio. Portū aūt cū nullū natura eſſet, (eſt.n. Liguria fere omnis importuoſa idq; Strabone autore) arte ampliſſimum atq; eundem muniſſimū Genuenſes effecere, quamq̄ non tutam omnino ſtationē nauibus prębet, quippe qui uento aphrico nōnūq̄ infeſtatur, quo ipſe interdū onerarię naues ualidiſſimis licet funibus anchoriſq; offirmatę in diſcrimen uenire ſolent. Eſt & nauale in occidentali ſuburbio ędificatum duodecim triremes continens momēto temporis ſi uſus uenerit omni apparatu bellico inſtruendas. Secundum has triremes alię quattuor in portu ſunt remigibus nauticoq; inſtrumento munitiſſimę ad piratarum latrocinia, Turcarum pręſertim qui maria omnia infeſtāt facile cōpeſcenda, quibus Andreas Auria uir domi nobilis naualibuſq; pręliis ſatis per orbem notus decreto publico præfectus eſt. Hic eſt ille Andreas qui anno ab hinc ſecundo Turcarū piraticam claſſem ſumma felicitate uſus ad Planaſiam inſulā deleuit, ingentēq; de hoſtibus prædam Genuā reportauit. Vias habet Genua quę celebriores ſunt ſatis amplas, domos pulcherrimas ad celū fere tendentes. Immenſa eſt populi multitudo, adeo ut præ turba uix per uias incedere quis poſſit.

Arx.

Portus.

Nauale.

Vestit9 forma & color eadẽ omnib9. Nigras ferunt uestes & laneas & sericeas, neq; facile nobilẽ ab ignobili distinxeris, tãta est in exteriore cultu inter ciues ęqualitas. Mulieres egregia pulchritudine ꝓfert Genua, sed illas efficit pulchriores tũ uestitus ipse qui ampliorẽ corpoꝝ speciẽ reddit, tũ uero capillamenta summa arte ad decorem cõposita. Flauos magnopere crines amãt, quamobrẽ plurimũ iisdẽ rutilandis studii impendũt. Quin & tenuissimas auri bracteas quo splendidior coma uideat̃, capillis nõnunquã inserũt Est & illud peculiare Genueñ fœminis ut solę per uias incedãt nullis comitatę ancillis, utq; diebus festis pro foribus turmatim cõsidentes quãornatissimę cõspiciant̃. Interdũ aũt binę aut ternę matronę quaterneue ꝑ urbẽ ambulãt. Florũ manipulos, aut odorantes herbulas manib9 aut sinu frequenter gestant. Genuenses mercatura uiuũt. Nã cũ asperrimã terrã in-
Liguria. colãt qualis omnis est Liguria, uictũq; haud regio facile prębere possit: necesse est ut aliunde quęritẽt, quã ob causam omnes fere orbis ꝓuincias mari adeunt. Habent .n. & nauiũ ingentiũ, quas uulgo carracas uocãt, & alioꝝ nauigioꝝ nõ paruũ numerũ. Materiã uero nauib9 exędificãdis frequentissimã Ligurię mõtes prębent, quãq̃ arbores ad crassiores celsioresq; malos extruendos ex Gallia & Corsica insula importãt̃.
Reliquiæ. ¶ In cathedrali ecclia quę diuo Laurentio dicata est metropolitica fulgens dignitate, corpus .B. Ioannis

baptistę.i.cineres eiusdē ac ossa semicōbusta pulcher rimo sacello ad dextrā ecclesię partē constructo adser uant̃. Hęc aũt ex Myra Lycię urbe a Genuensib9 ad uecta sunt, Anno dñi.M.cxlix.Nã cũ a captione An tiochię quo magna classe cōtēderāt Asiaticis christia nis auxiliũ laturi, in patriã redirent, ac Patarę quę in ora Lycię sita est ciuitas, appulissent Myręã urbē illi ꝓpinquã q̃ mutato a barbaris noie Stramita nũc dici tur adeũtes, ac corpus .S. Nicolai eiusdē urbis pōtifi cis summa diligētia cōquirentes, cũ asportatũ iã inde ab ãnis multis didicissent, corpus .B. Ioãnis baptistę incineratũ diuino munere sub altari quodam illic re pertũ Genuã detulerunt. Quod & ipm Alexander & Innocētius quartus summi pont. cognoscentes, datis priuilegiis gr̃as & indulgētias cōtinentibus attestati sunt. In eadē eccl̃ia corpus. S. Syri imo Syli potius ter tii Genueñ epi reqescit quod sub maiore ara. B. Lau rentii reconditũ primũ fuerat cũ hmōi epitaphio.

Hic recubat Sylus sacro baptismate dictus,
Cuius terra leuis florida membra pręmit.

Leuatũ aũt inde postea est, ac supra eandē arã eminē tiore loco repositũ. ¶ In sacrario p̃terea eiusdē eccl̃ię innumerę sanctoꝝ reliquię cōtinent̃, & in primis Ca put. S. Laurentii, Brachiũ & tibia eiusdē, & de crati cula in qua assatus fuit. Caput Barnabę apl̃i. Vertex capitis .S. Andreę. Caput .S. Sebastiani martyris. Duo capita Innocentũ. Brachiũ. S. Matthęi. Brachiũ

S.Georgii martyris.Brachiũ.S.Tryphonis.Brachiũ S.Theodori marty.Quattuor brachia Innocẽtũ.Manus dextra.S. Iacobi minoris. Tibia.S. Blasii. De thure/myrrha/ & auro oblatis dño nro Iesu Christo. Dens quidã magnus beati Christophori.Spatula Danielis ꝓphetę. Manus.S. Patritii. De ossibus beati Hilarionis.Itẽ uas quodã ex lapide calcedonio ab Innocentio papa octauo eidem ecclię donatum. Discus esse dicit̃ in quo Herodiadis filia caput Io. baptistæ retulit matri suę. Est item argentea crux miro opere elaborata tãti põderis, ut a quattuor hominibus uix portari queat, in qua nõ parua portio ligni uiuificæ crucis cõtinetur.Hanc a Constantinopoli Genuã relatã ferũt. ❡ In eodẽ sacrario intrantibus ad sinistrã manũ locus sese offert in quo Catinus ille smaragdinus per totũ orbẽ diffamatus summa custodia adseruatur.Intra armariũ aũt cõtinet̃ tribus ferreis occlusum ianuis:quę clauibus tredecim obserant̃. Est aũt uas sexangula figura, digitali crassitudine, circuitu (ut cõiectari potuit) palmoꝝ quattuor cũ dimidio, altitudine palmi unius in acutũ sursum deorsum tendens rotunda basi desinẽs duas hñs ansas, ex uiridanti totum smaragdo pręcii incõparabilis summa arte laboratum. Ferunt Genuensiũ annales a Cęsarea Palestinę anno ab hinc quadringẽtesimo supra nonũ ac decimũ Genuã relatũ. Nam cũ Balduino Hierosolymoꝝ regi in expugnanda Cęsarea, ingenti parata

Catinus smaragdin⁹

classe Genuenses suppetias tulissent, eisq; ex pacto tertia pars predę deberetur, catinũ illũ smaragdinũ in quodã Cęsareę tẽplo tũc repertũ in sortẽ illos aiũt recepisse, eundẽq; domũ redeuntes ecclesię suę dono dedisse. Sed illis nostrę .i. Hispanicę historię aperte refragantur, in quibus legimus Alphonsum huius nominis octauũ qui se Hispaniarũ Imperatorẽ appellauit, extremo regni tẽpore Almeriã quę in ora est Bethyce, terra mariq; acriter oppugnatã ui de Sarracenis recepisse, classeq; Genuensium in eadẽ obtinẽda urbe nõ mediocriter esse adiutũ, ciuitatisq; dñio sibi tm̃ retento, prędã omnẽ quę ab hostibus capta fuerat ita diuisisse, ut spoliisquotquot fuerãt in unũ coactis locũ, discus ex lucidissimo smaragdo qui forte Almerię repertus fuerat altera ex parte poneretur, Genuensibusq; ob egregiã eo bello regi nauatã operam optionẽ esse factã alterã predę partẽ eligendi, smaragdinũq; discũ utpote rem pręcii inęstimabilis ab eisdẽ electum esse, tãtoq; dono letiores in patriã reuertisse.

¶ Intra eandẽ ecclĩã ꝑpe sacellũ. B. Io. baptistę infixã colũnę uidimus ęnęã tabulã uetustissimã lr̃is maiusculis incisam, quę ut ex subscriptione apparet efossa fuerat ꝑpe Genuã in ualle Porciferę (amnis ẽ nomẽ) ad iugi radices ãno ab hinc sextodecimo, idest humanę salutis. M. D. VI. cui9 exemplũ summa diligẽtia trãscriptũ, ac cũ eadẽ tabula exactissime collatũ tam etsi lõgiusculũ erat, in gratiã tñ ãtiquitatis nulla lr̃a

addita detracta ue huic nro Itinerario inserere uolui mus Sententiã esse apparet Romanorum antiquissimã fines Genuẽsis agri terminanté tenoris hui9cemodi.

Exemplum æneæ tabulæ.

¶ Q. M. Minutieis. Q. F. Rufeis de controuorsieis inter Genuateis & Veiturios in re præsente cognouerunt: & coram inter eos controuorsias conposeiuerunt: & qua lege agrum possiderent, & qua fineis fierent, dixserunt eos fineis facere, terminosq; statui iouserunt: ubei ea facta essent Romã coram ue nire iuserunt. Rome coram sententiã ex Senati Cõsulto dixerunt eidib. decemb. L. Cæcilio. Q. filio Q. Muutio. Q. F. Cos. Qua ager priuatus Casteli Veituriorum est, quem agrũ eos uendere heredéq; seq licet: is ager uectigal nei siet. Langatium fineis agri priuati ab riuo infimo qui oritur ab fontei in Mãnicelo ad flouium Edem ibi terminus stat. Inde flouio suso uorsum in flouiũ Lemurim. Inde flouio Lemuri susum usq; ad riuom Comberane. Inde riuo Comberanea susum usq; ad conualem Cæptiemã, ibi termina duo stant circum uiam postumiã. Ex eis terminis recta regione in riuo Vendupale. Ex riuo Vendupale in flouiũ Neuiascã. Inde dorsum flouio Ne uiasca in flouium Procoberã. Inde flouio Procobera deorsum usq; ad riuom Vinelascam infumũ: ibei ter minus stat. Inde sursum riuo recto Vinelasca: ibei ter minus stat .i. propter uiã postumiã. Inde alter trans uiã postumiã terminus stat. Ex eo termino quei stat

trãsuiã postumiã recta regione in fontẽ in Manicelũ. Inde deorsum riuo quei oritur ab fonte in Manicelo ad terminũ quei stat ad flouiũ Edem agri poplici qđ Langenses posident: hisce finis uidentur esse: ubi cõfluont Edus & Procobera ibei termin9 stat. Inde Ede flouio sursuorsum in montẽ Lemurino insumo: ibei terminus stat. Inde sursum uorsum iugo recto mõte Lemurino: ibei terminus stat. Inde sursum iugo recto Lemurino: ibei terminus stat in monte Procauo. Inde sursum iugo recto in montẽ Lemurinũ summũ ibi terminus stat. Inde sursum iugo recto in castelum quei uocitatust Alianus ibei terminus stat. Inde sursum iugo recto in mõtẽ Louentionẽ ibi terminus stat Inde sursum iugo recto in mõtẽ Apeninũ quei uocatur Boplo ibei terminus stat. Inde Apeninũ iugo recto in montẽ Tuledonẽ ibei terminus stat. Inde deorsum iugo recto in flouiũ Veraglascã in mõtẽ Berigienam insumo ibei terminus stat. Inde sursum iugo recto in montẽ Prenicũ ibi terminus stat. Inde dorsum iugo recto in flouiũ Tulelascã ibi terminus stat. Inde sursum iugo recto Blustiemelo in mõtẽ Claxelũ ibi terminus stat. Inde deorsum in fontẽ Lebriemelũ ibi terminus stat. Inde recto riuo Eniseca in flouium Porcoberã ibi terminus stat. Inde deorsum in flouiũ Porcoberã ubei conflouont floui Edus & Porcobera ibei terminus stat. Quẽ agrũ poplicũ iudicamus esse: eum agrũ Castelanos Langenses Veiturios posidere

fruiq; uidetur oportere: p eo agro uectigal Langenses Veituris in poplicū Genuā dēt in ānos singulos VIC. N. CCCC. Sei Langenses eam pequniam non dabūt neq; satisfacient arbitratuu Genuatiū, quod per Genuenses mora non fiat quo setius eā pequniā acipiant: tū quod in eo agro natū erit frumenti partem uicensumā uini partē sextā Langenses in poplicū Genuā dare debento in annos singolos. Quei intra eos fineis agrū posedet, Genuas aut Viturius quei eorū posedeit. K. Sextil. L. Caicilio. Q. Muutio. Cos. eos ita posidere colereq; liceat, eus quei posidebunt uectigal Langensibus pro portione dent: ita uti ceteri Lāgenses quei eorū in eo agro agrū posidebunt fruenturq;. Præterea in eo agro ni quis posideto nisi de maiore parte Lāgensiū Veituriorū sententia: dū ne aliū intromitat nisi Genuatē aut Veituriū colendi causa. Quei eorū de maiore parte Lāgensiū Veituriū sententia ita nō pebit: is eū agrū nei habeto uiue fruimino. Quei ager cōpascuos erit: in eo agro quo minus pecuascere Genuates Veiturios que liceat ita utei in cetero agro Genuati cōpascuo ne quis prohibeto: niue quis uim facito: neiue phibeto quo minus ex eo agro ligna materiāq; sumant utanturq;. Vectigal anni primi. K. Ianuaris secūdis Veturis Langenses in poplicū Genuā dare debento. Quod āte. K. Ianuaris primas Langenses fructi sunt eruntq; uectigal inuitei dare nei debento. Prata quę fuerunt proxuma faenisicei. L. Cæcilio

Q.Muutio Cos. in agro poplico quẽ Vituries Lagen ses posident: & quẽ Odiates & quem Dectunines & quem Cauaturineis & quẽ Mentonines posident; ea prata inuitis Lãgensib9 & Odiatibus & Dectunineb9 & Cauaturines & Mentonines quẽ quisq; eoꝝ agrũ posidebit inuiteis eis ni quis sicet; niue pascat; niue fruat. Sei Langẽses aut Odiates aut Dectunines aut Cauaturines aut Mentonines malent in eo agro alia prata inmitere defendere sicare, id uti facere liceat dũ ne ampliorẽ modũ pratoꝝ habeãt quã proxuma æstate habuerunt fructiq; sunt Vituries. Quei cõtrouorsias Genuensiũ ob iniourias iudicati aut dãnati sunt, sei quis in uinculeis ob eas res est; eos omneis soluei mittei leiberiq; Genuẽses uidet̃ oportere ante eidus Sextilis primas. Si quoi de ea re iniquom uidebitur esse, ad nos adeãt primo quoque die & ab omnibus cõtrouorsieis & hono. publ. li. leg. Moco. Meticanio Meticoni .F. Plancus Peliani Pelioni .F.

¶ Hactenus ænea tabula, in qua preter antiquã illã elegantiã & orthographiã multis in locis ab ea quã postea usus obtinuit dissidentẽ, illud adnotandũ est easdẽ dictiones uario modo inscalptas illic repertas esse. Siquidẽ & iouserunt scriptũ legitur & iuserunt & dixserunt & dixerunt, & susum & sursum, & Procobera & Porcobera, & Genuates & Genuenses, & Langates & Lãgenses, & alia ad hunc modũ nõnulla Qua de re lectorẽ admonendũ esse censuimus, ne id

librarioꝝ negligentia putaret accidisse. ¶ Sunt & alię intra Genuã ecclesię in quibus sanctoꝝ reliquiæ adseruantur, & in primis ecclesia. S. Matthęi quæ in platea Auriensiũ sita est sub cuius maiore ara corpus B. Anastasię uirginis & martyris Cõstantinopoli ad uectum requiescit. Corpora itẽ sanctoꝝ martyrum Mauri & Eleutherii, & cineres. SS. martyꝝ Maximi & Pelagii in eadẽ ecclesia cõtinent̃. ¶ In eccl̃ia p̃terea S. Syri corpus ipsius recõditũ est, & corpora sanctoꝝ confessoꝝ Felicis Romuli & Valentini. ¶ Prope ecclesiã cathedralẽ ubi paululũ ascenderis, palatiũ sese offert publicũ ingentẽ sub dio areã cõtinens. Hoc inhabitat Octauianus Fregosus uir strenuissimus Genuẽsiũ reipu. auspiciis galloꝝ Regis gubernator trecentoꝝ hominũ pręsidio septus. In palatio cũ fratre habitat Federicus Fregosus Salernitanus Archipræsul litterarũ egregius cultor, gręcęq; ac latinę linguæ per quã eruditus cõsilio & autoritate fratri in patriæ gubernatione adiutor. ¶ Genuensiũ ditionis tota ora Ligustica est a Corui (quod uocãt) promontorio usq; ad Monœci portũ. Cõtinet aũt id littus millia passuũ ducenta, in cuius medio ipsa sita est Genua, cui tã q̃ matrici ac principi omnes eę ciuitatesquę in Liguria uisuntur, innumera pręterea castella ac uici parent. Corsicã itẽ insulã in mari Ligustico Genuenses possidẽt, & in ora Ionię Chiũ. Felices inquã homines nisi mutuis certãtes odiis dũ alterũ alteri cedere inhono

rum ducunt, eas inter se factiones suscitassent, quæ ipam rempublicā qua nihil cariusillis esse debuisset, prope modum euerterunt. Sed de Genua hactenus. ¶ Inde pfecti per Ligustica oppida tā maritima quā etiā mediterranea Sarzanā peruenimus. Distat a Genua Sarzana passuum millia sexaginta, a mari uero duobus tm̄ millibus. Ciuitas est epalis siqdē Lunensis ecclia in eandē translata est diruta iā inde Luna antiquissima ciuitate & ad mare posita. In cathedrali ecclia quę diuę uirgini dicata est, corpus beati Basilii Luneñ epi summa ueneratione colitur. In eadem ecclesia Sacellū uisit Thomę aplo sacrū. Hoc Philippus Cardinalis Bononieñ Nicolai papę quinti germanus frater (fuerat ex Sarzana uterq;) cōstruxit dotauitq;. In hoc sacello mater Nicolai .v. sepulta est. cuius epitaphiū ob rarū felicitatis exēplū addendū hic censuimus, est aūt huiuscemodi. Andreola de Calandrino Nicolaum .v. Pont. Max. sedentē, & Philippum Cardi. Bononieñ maiorē pœnitentiarium ex se natos Romę materno affectu salutauit. Spoleti moriens eiusdē Car. pietate in patriā delata humili hoc tumulo felix tanta prole quiescit. Vix. Ann. lxxx. obiit ann. M. cccc. li. ¶ Ex Sarzana per Massam epalem ciuitatē & oppidū Petrā sanctā Lucā cōcessimus. Distat a Sarzana Luca millia passuū duo supra triginta. Ciuitas est libera loco plano licet nō admodū feraci sita, epalem hn̄s ecclesiā amplissimā ac pulcherrimā diuo Martino dicatā in qua multa sanctoꝝ

Sarzana.

Epitaphiū. matris Nicolai papæ.

Luca.

corpora requiescunt, & in primis corpus .B. Reguli epi Populonień & martyris. Corpus .S. Agneli abbatis. Corpus .S. Lucinę matronę Romanę. Corpus. S. Benedicti presbyteri. Corpora. SS. Vincentii, & Benigni, Iasonis, Mauri, atq; Hilarię martyrū. Corpora item .SS. Remedii, & Auertanis episcopoꝝ. In eadē ecclesia sepulchrū cernit̃ Mathildis comitissę illius inquā Mathildis quę opulentissimo legato Romanę ecclesię patrimoniū auctius reddidit. Quanq̄ sunt q dicāt nō eo in loco, sed in monasterio .S. Benedicti ꝑmagnifice ab ea ędificato quod duodecim passuum millibus distat ab urbe Mantua, sepultā esse. Sunt & alię intra Luceń ciuitatē eccl'iæ i q̄bus sanctoꝝ corpora uisuntur. Siquidem in eccl'ia .S. Michaelis quę in maximo foro sita est collegiū canonicoꝝ hñs, corpus iacet .S. Dauini cōfessoris. In ecclesia uero .S. Paulini eiusdē corpus requiescit. Corpora itē .SS. martyrum Valerii/ Tiburtii/ Valeriani/ & Maximi/ Theobaldi & Lucę. In ecclesia .S. Fridiani epi & cōfessoris corpus eiusdē iacet, Ricardi pręterea cōfessoris & Cassii epi, & Faustę uirginis. In ecclesia .S. Alexandri corpus eiusdē. In ecclesia .S. Ioānis corpus .S. Pantaleonis martyris. In ecclesia .S. Dominici prędicatoꝝ fratrū institutoris, Romani martyris corpus. In ecclesia S. Bartholomæi in silice quę est in suburbio, corpus S. Pontiani martyris. In ecclesia .S. Iustinę, corpus Sylai epi & confessoris. In ecclesia .S. Donati, corpus S. Theodori epi Lucensis. In ecclesia .S. Petri extra

muros corpus .S. Synesii martyris. Hoꝝ aũt omniũ diuoꝝ fastos dies quotannis Lucensis ecclesia solet celebrare. ¶ Luca discedentes Senas uersus iter acturi, Fuseciũ oppidulũ Arno flumini adiacens ꝑuenimus Fusecium. Scaphis deinde traiecto flumine quãquã passuũ millia uiginti a recto itinere flectere uidebamur, ne tamẽ Florentia inclyta urbe nõ cõspecta ꝑgrederemur mutato cõsilio ad sinistrã uersi per Montem lupum Emporiũ & Lastrã Florẽtiã cõcessimus. ¶ Est autem Florentia ciuitas Ethrurię amplissima plano loco ędificata. Florentia. Hãc Arnus fluuius mediã fere interluit quattuor magni operis pontibus intra urbẽ iunctus. Vias habet lõgitudine & latitudine insignes permagnisq; lapidibus stratas, celsa prętereа domorum frontispicia quę & ipã lapide ꝑpolito maiori ex parte ędificata uisunť. Templũ in ea urbe est celeberrimũ diuę uirgini sacrũ metropolitica fulgens dignitate, hoc extrinsecus marmoreis lapidib9 albis ac nigris pulcherrima uarietate incrustatũ cerniť. Turris qua campane cõtinenť eodẽ fabricata opere immẽsa celsitudine uisenda ecclesię proxima est media interiecta uia. In hac ecclesia innumerę sanctoꝝ reliquię cõtineť Apostoloꝝ uidelicet Martyrũ/Cõfessoꝝ/ac Virginũ. Corpora ꝑterea .SS. Zenobii & Podii eiusdẽ urbis epõꝝ & .SS. Eugenii & Crescentii confessorũ. E regione maximi templi ecclesia est rotunda Ioãni baptistę sacra, hanc baptisterium appellant, tota & hęc marmorea tres habẽs ianuas quas ęneę ualuę operis egregii

occludũt. In medio illi9 ecclię baptisteriũ e marmore lucidissimo positũ uisitur. In hoc Florentini omnes baptismi lauacrũ percipiũt, neq; alibi quisq̃ p̃ter quã in hoc baptisterio aquis salutaribus tingitur. In hac ecclia Balthasar Cossa Ioãnes quondã Papa. xxiii. sepult9 est nobili monumẽto cũ huiusmodi epitaphio IOANNES QVONDAM PAPA XXIII. OBIIT FLORENTIAE ANNO DOMINI. M. CCCC. XVIIII. IX. CALENDAS IANVARII. Habet Florentia parrochiales ecclias quattuor & quadraginta, e qbus nõnullę sunt collegiatę. Has aũt oẽs & pulchritudine & structura sancti Laurẽtii basilica excellit a Mediceo℞ illustri familia ędificata quę & ipa collegiũ canonico℞ habet. Vidimus intra illã eccliã pulcherrimo sacello magni illius Cosmi de Medicis uiri opũ affluentia famigeratissimi marmoreũ monumentũ cũ hmõi inscriptiõe DECRETO PVBLICO PATER PATRIAE. Hic ille est Cosmus qui filiũ habuit Petrũ, nepotẽ Laurentiũ, pronepotẽ uero Ioannẽ, qui nr̃a tempestate ob uitę integritatẽ moresq; sanctissimos post Iuliũ Papã. ii. ex Diacono Cardinali primario octauũ ac tricesimum agens annũ, cõmuni Patrũ cõcordia totiusq; xp̃ianæ reipu. mirabili applausu ad summũ pontificatũ euectus est, ac LEO. X. appellatus. Viro℞ ac mulierũ cœnobia septuaginta & sex intra urbẽ Florentiã & in suburbanis sunt. Xenodochia numero octo supra triginta. In palatio publico eiusdẽ ciuitatis Euangeliũ

B. Lucę gręce conſcriptũ oſtenditur, putantq; ipſius Euangeliſtę autographũ. Mõſtrant̃ itẽ & pandectæ illę archetypę iuris ciuilis ideſt digeſtorũ libri latino ſermone a Iuſtiniano Cęſare compoſitę, utraq; enim lingua ideſt & gręce & latine idem liber eſt ęditus. Nutrit pręterea Florentia leones ex publico magno numero, eſtq; ciuitatis inſigne leonis aurata imago quã q̃ geſtant & lilii rubeũ florẽ ad urbis nomẽ alludentes. Ditiſſimus ſupra modũ populus ut qui terræ abundent fructibus, & ingenio ac induſtria maximã ſibi pecuniarũ uim cõparẽt. Nemo illic ocio uitã tranſigit, ſed mercaturę aut artificio intenti omnes, neq; probro nobilitati dat̃ rem familiarem honeſtis artibus auctiorẽ reddere. Litteras & gręcas & latinas ab incunabulis Florentini perdocent̃, neq; rem militarẽ negligũt, utpote qui armis ac potẽtia bonã Ethrurię partẽ in poteſtatẽ redegerint, redactã fortiſſime tueantur. Mulieres pulcherrimas habet Florentia id qđ uniuerſę fere italię cõmune eſt. Naturalem autẽ italicarũ fęminarũ pulchritudinẽ ſplẽdidus cultus auget qua ex re externos in ſui admirationẽ facile cõuertũt cũ humana effigie auguſtiores eſſe uideant̃. De Florentia aũt hactenus dictũ ſit. ¶ Inde profecti p ſancti Caſſiani oppidũ ac Pogiũ qui Pontii dicit̃ Senas de uenimus quę urbs duob9 ac triginta millibus paſſuũ a Florẽtia ſeiungit̃. Ciuitas eſt pmagnifica loco partim plano partim accliui poſita. Intrantibus antemuralis portã area ſeſe nobis obtulit ſatis ampla ad por-

Sena.

tā ipām ciuitatis ptingens. In huius areę medio colū nā uidimus marmoreā, huic lapis erat impositus ab ea parte quę Florentiā respicit imperatoriis insignib9 ac Portugallensiū regū insculptus, altera aūt ex parte idest Senas uersus tale cōtinebat epigrāma. Cęsarē
Epigrāma. Federicū .iii. Imp. & Lyonorā sponsam Portugallię regis filiā hoc se primū salutauisse loco lętisq; inter se se cōsultasse auspiciis marmoreū posteris indicat monumentum. A. D. M. CCCC. LI. VII KAL. Martias. Ecclesiam habet Sena satis pulchram metropolitica dignitate insignē diuę uirgini sacram. In hac sacellū est .B. Ioānis baptistę ex pario extructū lapide in quo dextrū pręcursoris brachium peculiari Seneñ Senatus custodia seruatꝛ, neq; nisi semel in anno idq; in eius festiuitate hoc est .viii. Calen. Iulii publice ostenditꝛ. Iuxta hoc sacellum bibliotheca ędificata est muros hñs historia Pii papę secūdi ex nobilissima eiusdē urbis picolomineoꝶ familia ꝓgeniti intrinsecus depictos. E regione cathedralis ecclię Xenodochiū illud est p totū orbem memoratū qđ sanctæ Marię dela Scala dicitꝛ. Hoc uiginti aureoꝶ miliū annuos reddit9 possidere aiūt, idq; omne neq; unico tm̄ nūmo reseruato pietatis operibus quotānis impēdi. In quodā aūt sacello ecclię eiusdē Xenodochii q̄ amplissima est ac deaurato cooperta tecto, unus e clauis qbus Saluator noster cruci affixus est adseruatur. Habet & Sena Academiā pcelebrē idest gñale studiū unde & cōplures magni in re litteraria nois hactenus ꝓ

dierunt,& cultiores indies ꝓdeunt.Quod illi ciuitati
cũ multis Italię urbibus cõmune eſt,in qbus litteraꝝ
ſtudia maxime florent.Siquidẽ ad cęteras felicitates
illa uel pcipua Italię accedit,qđ omniũ bonarũ artiũ
domiciliũ nõ ſecus ac illa quondã Gręcia iure poteſt
appellari. ¶Ex Sena p Luſignanũ,Boncõuentũ,San
ctũ Quiritiũ, ac Pontẽ Sentinũ ad Aquã pendentẽ,
(ſic oppidũ hodie nominat̃ qđ Ptolemæus Aquulam uocat) & Vulſiniũ lacui qui Vulſinus dicit̃ impoſi- Aquula. Vulſinium.
tũ iter fecimus.Vulſinii corpus beatę Chriſtinę uirgi
nis & martyris continet̃, q̃ eo in loco ꝓ fidei cõfeſſio
ne in lacũ magno grauata pondere ab impiis cõiecta
cum diuina uirtute liberata eſſet, uariis cruciatibus
afflicta ſagittis tandẽ confecta eſt.¶Ex Vulſinio ad
Mõtẽ Faliſcoꝝ deuenim⁹ q corrupta appellatiõe Mõ Mõs faliſco
te flaſcon nũc dicit̃. Oppidũ quidẽ nobile loco ędito rum.
ſitũ intra quod eccl'ia eſt Margaritę uirgini ſacra ubi
eiuſdẽ corpus paucis ab hinc ãnis repertũ ſumma ue
neratione colit̃.Eſt & alia eccl'ia que .S.Flauiani ap-
pellat̃.Hic aũt Flauianus cum Hadriano imperante
illius oppidi pręfectũ ageret,ꝓ xp̃i nomine martyriũ
ptulit,eiuſq; caluaria illic oſtendit̃.Diſtat id oppidũ
a Senis mil. paſ. lvii. ¶Ex monte Faliſcoꝝ Viterbũ Viterbum.
conceſſimus quę ciuitas eſt haud uetuſti nóis media
planicie eaq; arenti (quãq̃ intra urbẽ nobiles uiſunt̃
fontes) ędificata.Diſtat a Mõte faliſcoꝝ mil.paſſ.viii.
Eccl'iã habet ep̃ali dignitate inſignẽ, in qua corpora
SS. Valentini & Hilarii requieſcũt. Corpora itẽ Eu

genii, Narcissi, Argei, & Marcellini, Papatę & Trã quillini martyrũ. Hęc Longula a cosmographis uocatˀ, siquidẽ Viterbũ noua appellatio est id qđ ex tabula marmorea apparet lõgobardicis lr̃is incisa quę paucis ãte ãnis in agro Viterbeñ reperta est, qua beneficia i Viterbũ & alia Ethrurię loca Desiderius Lõgobardoꝝ rex memorat, in qua sic legitˀ. Et ut sub uno muro cingãt sua tria oppida Longulã, Vetuloniã, & Turrenã Volturnã dictã Ethruriã, totãq; urbem nr̃a adiectione Viterbũ ꝓnunciẽt. Est & in eadẽ ciuitate monialiũ cœnobiũ tituli .S. Rosę in cuius ecc̃lia corpus eiusdẽ uirginis integrũ ostenditˀ, pręsidioq; esse parturientib9 pro cõperto habetur si cingulo aliquo pręcingantˀ quod corpus .S. Rosę tetigerit. Qua ex re cingula tũ lanea tũ sericea, interdũ etiã aureo aut argenteo cõtorta filo quę sanctum tetigere corpus in hũc usum ab eodẽ cœnobio accepta ꝑ totũ orbẽ asportantˀ. ¶ Ex Viterbo aũt superato Ciminio mõte, Rõcillionẽ cõcessimus. Montẽ deinde Rosulũ, Baccanas Insulã, ignobilia qdẽ loca licet solo feracissimo posita prętereuntes, Romã tandẽ peruenimus quinto Idus Februarii An. Do. M. D. XXI. Pont. S. D. N. Leonis Papę decimi Anno octauo. Finis.

Ciminius mons. Roncillio. Roma.

Impressum Romæ in Campo florę per Marcellum Silber al̃s Franck An. Do. M. D. XXI.

